

ANMELDELSER

CATHRINE HASSE: An Anthropology of Learning. On Nested Frictions in Cultural Ecologies. Dordrecht: Springer. 2015. 320 sider. ISBN 978-94-017-9605-7 (hb.). Pris: \$ 129. ISBN 978-94-017-9606-4 (e-bog). Pris: \$ 99.

Cathrine Hasses nye bog er en teoretisk bog om antropologisk metode, nærmere bestemt om, hvordan feltarbejde og kulturanalyse kan forstås som læreprocesser. Hvad gør antropologer egentlig, når vi er på feltarbejde og forsøger at se tingene „from the native’s point of view“? *Being there* er som bekendt ikke nok og slet ikke til at forklare, hvad vi laver, når vi engagerer os i folks praktiske og materielle verdener. Hasses svar er: Vi *er der* ikke bare; vi lærer noget. Bogen tilbyder med andre ord en læringsteori om det antropologiske feltarbejde.

Under feltarbejdet engagerer vi os i det, som Hasse kalder andre menneskers kulturøkologier. Kulturøkologi anvendes her til at fremhæve, at kulturelle verdener eller økologier både er materielle og immaterielle samt handler om kommunikation af betydninger. Der er med andre ord ikke tale om kulturøkologi som menneskers miljøtilpasninger som hos Julian Steward, men om økologiske systemer som komplekse dynamiske processer som hos Gregory Bateson, hvis arbejde Hasse bygger på.

Det afspejler sig i bogen, at Hasse siden sin ph.d. i 1999 har arbejdet sammen med en række andre fag og forskningsområder foruden antropologien: kulturpsykologi og læringsteori i kraft af sin ansættelse ved Danmarks Pædagogiske Universitet (DPU, nu Aarhus Universitet), fysik i kraft af sit feltarbejde blandt fysikere i forskellige lande og fysikstuderende ved Niels Bohr Institutet samt det interdisciplinære felt Science and Technology Studies (STS), som er stærkt optaget af videnskabsfilosofi og videnskabsteori.

Inden for STS arbejder Hasse med retningerne posthumanisme og post-fænomenologi (som forlænger fænomenologien med en stærk materiel orientering, men uden klar adskillelse mellem det humane og det non-humane) og især med den feministiske teoretiker og fysiker Karen Barads nye materialisme.

Barads agentielle realisme er en på én gang epistemologisk, ontologisk og etisk teori om en både materiel og betydningsmættet verden af fænomener, som bestandigt opstår gennem intraaktion, og som åbnes op og defineres gennem forskellige agents handlinger eller „agentielle cuts“. Et grundlæggende begreb i Hasses bog er Barads definition af forskningsapparaturer, som er materielle-diskursive og dynamiske forskningspraksisser, hvor videnskabsmanden/kvinden altid er en del af det videnskabelige arbejde. Hos Hasse får det antropologiske udtryk „at bruge sig selv som forskningsredskab“ fornyet betydning, når det forbindes med Barads begreber, fordi Hasse bruger begreberne til at sætte ord på de sociale og materielle processer eller intraaktioner, som faktisk sker under antropologiske feltarbejder, men som antropologien lader stå ufortalt og ikke-teoretiseret hen. Bogen tilbyder en frugtbar udveksling mellem Barads begreber og det antropologiske feltarbejde som intraaktioner eller friktioner, hvorigennem antropologen lærer kulturelle verdener at kende. Det antropologiske feltarbejde beskrives som indlejrede friktioner i kulturøkologier, hvilket er bogens undertitel. Kort sagt viser Hasse, at feministisk STS og læringsteori kan klarlægge antropologiens videnskabsteori, mens antropologer faktisk kan lave empirisk forskning – og at de to forskningstraditioner kan lære af hinanden.

De næste seks kapitler er lettere at gå til, for her fremdrager og udlægger Hasse en række af antropologiens metodologiske begreber og temaer på ny ved hjælp af mange gode eksempler fra sine feltarbejder på Sardinien og blandt fysikere og fysikstuderende og fra undervisnings- og læringssituationer.

Kapitel 2 introducerer skelen mellem det empiriske felt og det analytiske felt, som man som antropolog er positioneret i, og som former ens læreprocesser.

Kapitel 3 handler om kultur som kollektiv materiel og sproglig betydnings-skabelse, og her forbinder Hasse sine feltarbejds erfaringer med Lev Vygotskys læringsteori om internalisering og mediering. Vygotskys kulturhistoriske aktivitetsteori er ligesom Barads agentielle realisme en gennemgående og underliggende støtte for Hasses videnskabsteoretiske pointer om antropologien og feltarbejdet som læring, men desværre afbrydes bogens flow ind imellem af længere passager med redegørelser for især Barads og Vygotskys teorier og begreber.

I kapitel 4 behandles feltarbejdets fysiske og sociale positionering, og i kapitel 5, 6 og 7 beskrives feltarbejdets læreprocesser mere specifikt: Antropologen lærer ved direkte at få udpeget kulturelle regler, gennem praktisk deltagelse, gennem kulturelle kontraster og forbløffelse og på forskellige niveauer eller skalaer af det sociale, fx i forskellige organisationer og institutioner.

Ottende og sidste kapitel åbner op for nye forskningsområder, som antropologien med Hasses læringstilgang kan bidrage til: Dels kan antropologien med en nymateriel, posthumanistisk og postfænomenologisk tilgang bidrage til forståelse

af den nye antropocæne tidsalder, hvor agens må forstås som posthuman, og kultur får betydning for nye sfærer eller udviklingszoner. Dels kan antropologien bidrage til nye forståelser af videnskab og teknologi ved at vise, hvordan teknologi i sig selv kan virke som en kulturkraft. Dette viser Hasse eksempelvis gennem sine studier af velfærdsteknologier som sociale robotter og den lille kæledyrssæl Paro, der er udviklet for at berolige patienter med Alzheimer og holde dem med selskab, men også indebærer kulturelle håb og løfter om innovation og udvikling. Bogen slutter med et kort efterord, som opsummerer bogens hovedpointer.

Selv om meget af det, Hasse skriver om feltarbejdet, er kendt stof for en antropolog – eller i hvert fald genkendelige temaer på trods af mange nye begreber – udgør bogen alligevel et vigtigt bidrag til antropologien af to grunde:

Bogen er en videnskabsteoretisk beskrivelse af feltarbejdet, fortalt ud fra beslægtede fags begreber og teorier. Ikke forstået som en filosofisk videnskabsteoretisk redegørelse for antropologien, men mere en anvendelsesorienteret diskussion om antropologisk vidensproduktion under feltarbejdet som en kompleks, men praktisk læreproces. Antropologiens egen tilgang til læring er – karakteristisk nok – baseret på kropslig frem for intellektuel læring, improvisation og læring gennem forbilleder og eksemplariske monografier og andre tekster. Indstillingen blandt antropologer er langt hen ad vejen, at feltarbejde bedst læres ved at gøre det – og den tilgang er værd at holde fast i. Men det hjælper ikke den antropolog, som indgår i et tværfagligt samarbejde med mere filosofisk eller videnskabsteoretisk skolede kollegaer uden feltarbejdserfaring. Så skal man nemlig kunne forklare, hvad der egentlig sker, når man laver et antropologisk feltarbejde, hvad der er det særlige ved denne vidensform og samskabelse af empiriske data, samt hvilken epistemologi og ontologi faget bygger på. Det kan være svært at begrunde, hvorfor feltarbejde tager lang tid og kan virke intuitivt eller bare „planløst“. For alle dem vil Hasses bog være en hjælp, især hvis man arbejder sammen med folk fra de fag og felter, som hun har arbejdet med: videnskabsfilosofi, STS, kulturpsykologi og læringsteori.

Den anden grund er faktisk endnu vigtigere for antropologien som sådan: I en tid, hvor flere og flere forskere og praktikere anvender etnografiske metoder, er det vigtigt at formidle, i et sprog, som også forstås uden for vores egen disciplin, hvad der er det særlige ved et antropologisk feltarbejde. Her slår Hasse fast, at etnografi er et håndværk, som kræver håndværksmæssig dygtighed. Det vigtigste, der kendetegner det antropologiske feltarbejde, er et personligt engagement i de mennesker, som antropologen lærer sammen med. Bogen skriver ikke blot om *engageret* antropologi som en måde, hvorpå antropologer giver noget til verden eller er forpligtet til at formidle deres viden til verden, men om antropologers engagement *i* verden som en forudsætning for at få viden om kulturelle verdener.

Uden dette engagement, ingen antropologi. Det kan virke banalt for antropologer, som har været på adskillige kortere og længere feltarbejder, men den måde, man udsætter sig selv for verden og andre menneskers praktiske liv på, er netop det, som adskiller antropologien fra andres brug af etnografisk metode til mere eller mindre distancerede beskrivelser af kultur og kulturelle verdener.

*Maja Hojer Bruun, adjunkt, ph.d.
Institut for Læring og Filosofi
Aalborg Universitet*

DOUGLAS HOLMES: Economy of Words. Communicative Imperatives in Central Banks. Chicago: The University of Chicago Press 2013. 280 sider. Illus. ISBN 978-02-260-8762-7. Pris: \$ 27.50 (paperback).

I det seneste årti har en del antropologer beskæftiget sig med penge, markeder, finanser og andre økonomiske fænomener. Med *Economy of Words* er Douglas Holmes den første, der direkte undersøger bestemte central- og nationalbankers forsøg på styring af økonomien – eller som han ville foretrække at sige: skabelsen af økonomien. Hvor alle er klar over, at centralbankøkonomerne agerer talknuser, er det mindre anerkendt, at en væsentlig del af deres arbejde beror på kommunikative handlinger, der forsøger at indhente oplysninger om, men samtidig også påvirke offentlighedens forventninger til økonomiske forhold. Bogens relevans består således i dens fokus på skabelsen af nutidens monetære regime og de kommunikative eksperimenter, der inddrager offentligheden i at skabe den monetære politik og i at stimulere økonomien i en tumultagtig periode i verdensøkonomien.

Holmes har studeret central- og nationalbankernes (herefter blot „bankerne“) kulturelle og epistemiske selvforståelse i forbindelse med den historiske fremkomst af et nyt paradigme, der har revolutioneret deres aktiviteter. Dette kaldes *inflationmålsætning* og henviser til målet om at stabilisere inflationen og i den forbindelse inddrage offentligheden og dens forventninger som protagonister i forhold til at skabe stabile priser og tillid til den nationale valutas værdi. Dette er forskelligt fra fastkurspolitik, som er den danske nationalbanks vigtigste mål, og som Holmes' bog ikke berører.

Bankernes arbejde stræber mod at forudsige økonomiske konjunkturer på baggrund af klassisk økonomisk videnskab, men de benytter ikke kun økonomiske modeller, der skærer eksterne faktorer og kontekst fra. De forfølger også en praksis med dialog og kommunikation gennem ord, hvor kontekst og åbne fortolkningsmuligheder bevares. Når centralbankers analyser og handlinger bygger